

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-15>

УДК 368.03

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РИЗИКІВ ПАНДЕМІЇ ТА ВІЙНИ

DEVELOPMENT OF INSURANCE IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF PANDEMIC AND WAR RISKS

Ключка Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3903-7487>**Богріновцева Людмила Миколаївна**

кандидат економічних наук, доцент,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-1085>**Kliuchka Olha**

The State Tax University

Bohrinovtseva Liudmyla

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

У статті досліджено трансформацію ринку страхування України під впливом пандемії COVID-19 і війни. Висвітлено ключові виклики, зокрема зростання воєнних ризиків, економічна нестабільність, міграція населення, та їх вплив на попит страхових продуктів. Проаналізовано зміни в програмах страхування майна, медичного страхування, автострахування та страхування відповідальності. Розглянуто адаптацію страхових компаній через цифровізацію послуг, впровадження нових підходів до оцінки ризиків і регуляторних обмежень. Акцентовано увагу на ролі держави у підтримці страхового ринку та необхідності створення спеціальних механізмів компенсації воєнних збитків. Аналіз ринку страхування в Україні під час війни виявив ключові зміни, такі як скорочення кількості страхових компаній, зниження темпів зростання ринку, адаптацію страхових програм та зміну попиту на страхові продукти. Основні сегменти, що зазнали змін, включають автострахування, страхування життя, ризикове та майнове страхування. Війна суттєво вплинула на ринок, створюючи нові виклики для компаній. Незважаючи на це, спостерігалось зростання активів страховиків у певних сегментах та зростання попиту на медичне страхування. Однак загальна економічна нестабільність зумовила необхідність коригування страхових тарифів та адаптації до нових умов. Запропоновано рекомендації для покращення роботи страховиків, враховуючи досвід міжнародних практик та перспективи відновлення економіки.

Ключові слова: страхування, ринок страхування України, пандемія COVID-19, воєнні ризики, економічна нестабільність, страхування майна, медичне страхування, автострахування, цифровізація, регулятор.

This article examines the transformation of the insurance market in Ukraine under the impact of the COVID-19 pandemic and the ongoing war. The study highlights the key challenges faced by the industry, including an increase in war-related risks, economic instability, and population migration, which have significantly influenced the demand for insurance products. The analysis focuses on the changes in various insurance programs, such as property insurance, health insurance, automobile insurance, and liability insurance, as well as the shift towards more flexible and innovative offerings in response to new market conditions. Special attention is given to the adaptation of insurance companies through digitalization, the introduction of new risk assessment models, and regulatory adjustments. The article explores the role of digitalization in ensuring the continuity of insurance services, the adoption of innovative practices, and the development of new regulatory frameworks. The analysis also emphasizes the state's involvement in supporting the insurance sector through special mechanisms for compensating war-related damages. Analysis of the insurance market in Ukraine during the war revealed key changes, such as a reduction in the number of insurance companies, a slowdown in market growth, adaptation of insurance programs, and a change in demand for insurance products. The main segments that have undergone changes include auto insurance, life insurance, risk and property insurance. The war significantly affected the market, creating new challenges for companies. Despite this, there was an increase in insurers' assets in certain segments and an increase in demand for health insurance.

However, the general economic instability necessitated the adjustment of insurance tariffs and adaptation to new conditions. Furthermore, the study underscores the necessity of integrating international practices to strengthen the resilience of the Ukrainian insurance market. Based on the findings, the article provides recommendations for the sustainable recovery and future development of the industry, focusing on creating adaptive and effective insurance programs aligned with current risks. These insights are intended to assist policymakers and industry stakeholders in navigating the unprecedented challenges posed by the pandemic and war, fostering resilience and growth in the post-crisis period. The findings suggest that a more resilient and adaptive insurance system could support Ukraine's reconstruction efforts, providing greater financial security for individuals and businesses.

Keywords: insurance, Ukrainian insurance market, COVID-19 pandemic, war risks, economic instability, property insurance, health insurance, auto insurance, digitalization, regulator.

Постановка проблеми. Дослідження ринку страхування в Україні за роки пандемії та війни є важливим і актуальним завданням, оскільки цей сектор зазнав значних змін у зв'язку з пандемічними і воєнними ризиками, економічною нестабільністю та зміною потреб споживачів. Спочатку пандемія COVID-19, а потім війна, що триває в Україні, значно вплинули на всі сфери економіки, зокрема й на ринок страхування. Масштабні руйнування майна, втрати людських життів, масове переселення населення та інші наслідки військових дій створили небачені раніше виклики для страхових компаній. В умовах зростаючої невизначеності та підвищених ризиків страховики змушені адаптувати свою діяльність, щоб зберегти фінансову стабільність, виконувати зобов'язання перед клієнтами та забезпечувати подальший розвиток галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців та економістів приділяли увагу дослідженню особливостей вітчизняного страхового ринку в різні історичні періоди. Наразі питання розвитку страхового ринку в Україні розглядаються через призму карантинних обмежень і впливу збройної агресії. Серед науковців, які присвятили свої роботи розвитку страхового ринку, можна виділити В. Я. Вовк, Ю. В. Жежерун, В. Г. Костогриз, С. В. Волосович, О. В. Фоміну, О. О. Сосновську, А. С. Ясентюк та багатьох інших. Зокрема, в роботах В. П. Братюк, Ю. В. Кривенко, О. Л. Рудої розглядається страхова діяльність в умовах воєнного стану, оскільки військові дії впливають на всі сфери діяльності країни та її елементів, одним із яких є страховий ринок, що виступає як сегмент ймовірної часткової стабілізації для населення та виробництва.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну увагу до змін на ринку страхування в умовах пандемії та війни, залишається ряд аспектів, які потребують подальшого вивчення, зокрема адаптація страхових продуктів до нових ризи-

ків. Окрім того, зміни у споживчих пріоритетах та довірі до страхових компаній через підвищення ризиків потребують більш детального аналізу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні основних тенденцій розвитку страхування в умовах посиленних ризиків пандемії та воєнних дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз ринку страхування в Україні під час війни виявив такі ключові зміни, як зміна обсягу ринку страхування, зміни в тенденціях попиту на страхові продукти та адаптацію страхових програм до умов ринку. Обсяг активів страховиків та їхня кількість наведені на рис. 1.

Зміни обсягу ринку страхування характеризуються скороченням кількості страхових компаній та зниженням темпів зростання ринку [9]. Від початку повномасштабного вторгнення спостерігається зменшення кількості зареєстрованих страхових компаній, зокрема тих, що надають послуги зі страхування життя. Зниження темпів зростання страхового ринку відображає загальну економічну нестабільність [2].

Війна суттєво вплинула на страховий ринок України, створивши нові виклики для компаній та змусивши їх адаптуватися до зростаючих ризиків. Загальний обсяг премій зі страхування життя у 2022 році скоротився на 17%, а ризикового страхування – на 21% (рис. 2). Водночас активи страховиків у сегменті ризикового страхування зросли на 6% за рік. Значна частина ринку втратила гравців: протягом року було виключено 27 компаній, з яких одна працювала у сфері страхування життя, а решта – у сегменті ризикового страхування [6].

На тлі цих потрясінь автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") залишалося найпопулярнішим видом страхування. Частка цього сегмента у загальному обсязі премій у 2022 році досягла 49%. Зокрема,

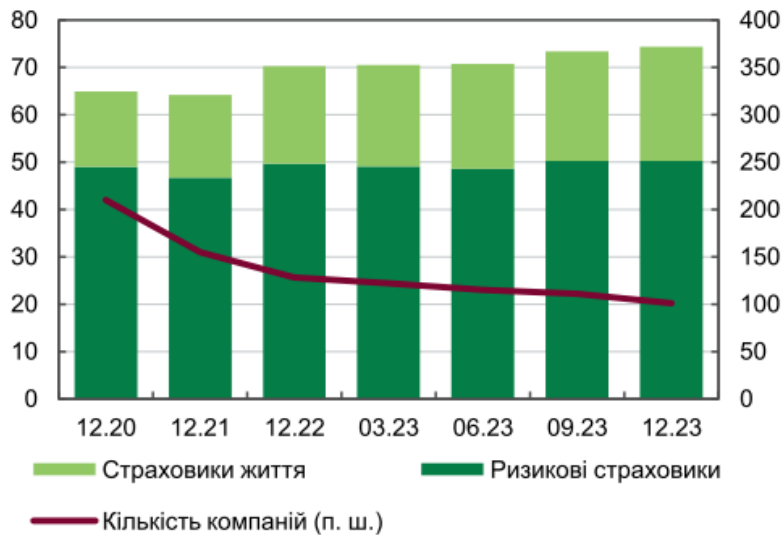

Рис. 1. Обсяг активів страховиків, млрд грн та кількість страхових компаній на ринку України у 2020–2023 рр.

Джерело: [5]

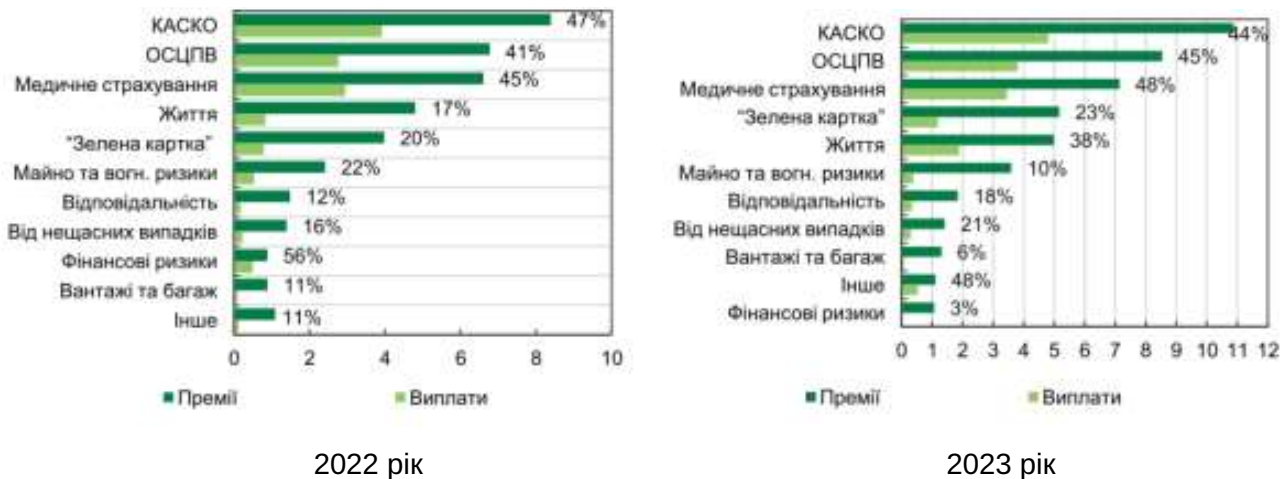

Рис. 2. Співвідношення страхових премій та виплат за найпоширенішими видами страхування за 2022 та 2023 рр.

Джерело: [5; 6]

премії "Зеленої картки" зросли більш ніж удвічі через вимушену еміграцію українців, хоча темпи зростання виплат були помірнішими – майже на третину. Однак до кінця 2023 року попит на цей продукт знизився, що призвело до скорочення премій у сегменті автострахування на 3% у четвертому кварталі. Водночас обсяги виплат за цим видом страхування зросли у понад два рази, що суттєво підвищило рівень виплат [5].

Ринок страхування життя у 2023 році продемонстрував позитивну динаміку. Загальний обсяг премій зріс на 19% за рік, а обсяги виплат збільшилися на 41%. Подібна тен-

денція спостерігалася і в ризиковому страхуванні, де премії за рік зросли на 17%, хоча у квартальному вимірі вони зменшилися на 2%.

Майнове страхування та страхування вогневих ризиків у 2023 році також показали зростання: премії збільшилися на 40%, хоча виплати знизилися на 25%. Незважаючи на це, обсяги премій ще не відновилися до рівня 2021 року.

У сфері перестрахування також відбулися зміни. У 2022 році обсяг премій, переданих перестраховикам, скоротився більш ніж у два рази, а виплати – майже на 60%. У 2023 році цей показник залишався стабільним і про-

порційним до загального зменшення обсягу валових премій [5].

Резерви збитків мали неоднозначну динаміку. У 2022 році вони зросли на 36% для обов'язкових та добровільних видів страхування. У 2023 році резерви за добровільними видами дещо зменшилися на 2% у четвертому кварталі, тоді як для обов'язкових видів зросли на 10%.

Загальний коефіцієнт збитковості наприкінці 2022 року становив 43%, а в 2023 році залишався стабільним. Натомість збільшення обсягів зароблених премій дозволило компенсувати зростання резервів збитків у сегменті обов'язкових видів страхування.

Збільшення попиту на медичне страхування стало однією з помітних тенденцій в умовах війни, посилене пандемічними факторами. Воєнні дії та пов'язані з ними ризики для життя і здоров'я населення змусили людей більше дбати про доступ до медичних послуг. Одночасно пандемія COVID-19, яка привернула увагу до важливості своєчасного та якісного медичного обслуговування, сприяла формуванню стійкого попиту на страхування здоров'я.

Серед основних чинників зростання попиту можна виділити:

- Зростання попиту на медичне страхування: під впливом війни та пандемії медичне страхування в Україні набуло нового значення, поступово перетворюючись із додаткового сервісу на необхідний інструмент захисту життя і здоров'я громадян.

- Підвищений інтерес до страхування майна: бізнес та приватні особи активно страхують нерухомість та інше майно від ризиків, пов'язаних з воєнними діями.

- Зменшення попиту на страхування життя: через підвищену невизначеність та ризики, пов'язані з війною, попит на страхування життя знизився.

- Впровадження нових продуктів: страхові компанії розробляють спеціалізовані програми, що враховують воєнні ризики та потреби клієнтів в умовах війни [4].

- Цифровізація послуг: для забезпечення безперервності обслуговування клієнтів страховики активно переходять на онлайн-платформи та дистанційне надання послуг [7; 8].

- Підвищення ризиків неплатоспроможності клієнтів: економічна нестабільність та зниження доходів населення ускладнюють своєчасну сплату страхових премій.

- Необхідність перегляду тарифів: зростання ризиків та інфляційні процеси вимагають

коригування страхових тарифів для забезпечення фінансової стійкості компаній [3; 4].

- Регуляторні зміни: введення нових законодавчих вимог та адаптація до умов воєнного стану створюють додаткове навантаження на страховиків.

- Запозичення досвіду: українські страховики вивчають та впроваджують міжнародні практики управління ризиками в умовах конфліктів для підвищення ефективності своєї діяльності.

- Співпраця з міжнародними партнерами: спільні проекти та обмін досвідом з іноземними страховими компаніями сприяють розвитку українського ринку та адаптації до сучасних викликів.

Висновки. Таким чином, за останні три роки ринок страхування в Україні відчув значні потрясіння через пандемію, війну та зростання ризиків. Однак, попри складнощі, він демонструє здатність до адаптації, поступове відновлення і реагування на виклики, зберігаючи ключові позиції у сегментах автострахування та страхування життя. Загалом, війна суттєво вплинула на страховий ринок України, змусивши компанії адаптуватися до нових реалій, розробляти інноваційні продукти та шукати шляхи забезпечення фінансової стійкості в умовах підвищених ризиків.

По-перше, ринок страхування в Україні зазнав значного скорочення внаслідок війни, що проявилось у зменшенні кількості страхових компаній, особливо тих, які спеціалізуються на страхуванні життя. Загальна економічна нестабільність уповільнила темпи зростання галузі, що стало одним із ключових викликів для страховиків. Спочатку пандемія, а потім воєнні дії спричинили зміну пріоритетів серед страхових продуктів. Попит на медичне страхування помітно зріс, водночас населення та бізнес активніше страхують майно, особливо нерухомість. Проте страхування життя стало менш популярним через підвищену невизначеність та фінансові труднощі.

По-друге, страхові компанії швидко адаптуються до нових умов, розробляючи продукти, які враховують ризики, пов'язані з війною. Також впроваджується цифровізація, що дозволяє забезпечити безперервність обслуговування клієнтів через онлайн-платформи та дистанційні сервіси.

Компанії стикаються зі зростанням неплатоспроможності клієнтів, що ускладнює своєчасне внесення страхових платежів. Війна також змушує переглядати страхові тарифи

та адаптувати їх до інфляції. Крім того, нові регуляторні вимоги створюють додаткові труднощі для страховиків.

Українські страхові компанії активно переймають міжнародний досвід управління ризи-

ками в умовах конфліктів. Співпраця з іноземними партнерами сприяє розвитку ринку, допомагаючи адаптувати його до сучасних викликів та забезпечувати стійкість у кризових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бровко, С. Страхування в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. 67. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-24>
2. Добрик, Л., Абрамов, М., Рябінін, І. Воєнний вплив на страховий ринок України: аналіз перешкод та реструктуризація фінансового ландшафту. *Review Of Transport Economics And Management*, 2024. 10(26), 218–229. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/292851>
3. Житар, М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>
4. Покорчак, С.А. Адаптація страхового ринку України в умовах воєнних ризиків. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. 115-122. 10.32782/2786-765X/2024-6-16.
5. Страховий ринок України: 12 місяців 2023 року. URL: <https://forinsurer.com/files/file00757.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
6. Страховий ринок України: 12 місяців 2022 року. URL: <https://forinsurer.com/files/file00745.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
7. Татарин, Н., Лопушанський, Р., Лука, П. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії covid-19. *Економіка та суспільство*. 2021. (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-48>
8. Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів: Матеріали V Всеукраїнської конференції здобувачів освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 16-17 квітня 2024 р. Миколаїв : МНАУ, 2024. 45 с.
9. Щоквартальна статистика страхового ринку України за 2002-2024 роки. URL: <https://forinsurer.com/stat>

REFERENCES:

1. Brovko, S. (2024) Strakhuvannia v umovakh voiennoho stanu: vyklyky ta perspektyvy. [Insurance under martial law: challenges and prospects] *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Vol. 67. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-24>
2. Dobryk, L., Abramov, M., Riabinin, I. (2024) Voiennyi vplyv na strakhovyi rynek ukrainy: analiz pereshkod ta restrukturyzatsiia finansovoho landshaftu. [The impact of the war on the insurance market of Ukraine: analysis of obstacles and restructuring of the financial landscape]. *Review Of Transport Economics And Management*. 10(26), 218–229. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/292851>
3. Zhytar, M. (2024) Tendentsii rozvytku strakhovoho rynku ukrainy v umovakh voiennoho stanu. [Trends in the development of the insurance market of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Vol. (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>
4. Pokorchak, S.A. (2024) Adaptatsiia strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh voiennykh ryzykiv. [Adaptation of the Ukrainian insurance market in conditions of war risks]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal - Kyiv Economic Scientific Journal*. 115–122. 10.32782/2786-765X/2024-6-16.
5. Strakhovyi rynek Ukrainy: 12 misiatsiv 2023 roku. Available at: <https://forinsurer.com/files/file00757.pdf> (accessed October 15, 2024)
6. Strakhovyi rynek Ukrainy: 12 misiatsiv 2022 roku. Available at: <https://forinsurer.com/files/file00745.pdf> (accessed October 15, 2024)
7. Tataryn, N., Lopushanskyi, R., Luka, P. (2021) Modernizatsiia rynku strakhuvannia Ukrainy v umovakh pandemii covid-19. [Modernization of the Ukrainian insurance market in the context of the covid-19 pandemic]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Vol. 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-48>
8. Transformatsiia strakhovoho rynku Ukrainy v svitli suchasnykh ekonomichnykh vyklykiv: Materialy V vseukrainskoi konferentsii zdobuvachiv osvity ta molodykh uchenykh, m. Mykolaiv, 16-17 kvitnia 2024 r. Mykolaiv: MNAU, 2024. 45 p. (in Ukrainian)
9. Shchokvartalna statystyka strakhovoho rynku Ukrainy za 2002-2024 roky [Quarterly statistics of the insurance market of Ukraine for 2002-2024]. Available at: <https://forinsurer.com/stat> (accessed October 15, 2024)